

DORINIO UGDYMO KARAIMŲ TIKYBOS BENDROJI PROGRAMA

Parengė Dr. Karina Firkavičiūtė

Turinys

1. Paskirtis	2
2. Tikslai ir uždaviniai	2
2.1. Tikslas	2
2.2. Uždaviniai	2
2.2.1. Pradinio ugdymo uždaviniai	2
2.2.2. Pagrindinio ugdymo uždaviniai	3
3. Kompetencijų ugdymas dalyku	3
4. Pasiekimų sritys	4
5. Pasiekimų raida	5
6. Mokymosi turinys	9
6.1. Mokymosi turinys 1–4 klasei	9
6.1.1. 1 klasė	9
6.1.2. 2 klasė	10
6.1.3. 3 klasė	10
6.1.4. 4 klasė	11
6.2. Mokymosi turinys 5–8 klasės	12
6.2.1. 5 klasė	12
6.2.2. 6 klasė	12
6.2.3. 7 klasė	13
6.2.4. 8 klasė	13
6.3. Mokymosi turinys. 9–10 klasės	14
6.3.1. 9 klasė	14
6.3.2. 10 klasė	14
7. Pasiekimų vertinimas	15
8. Pasiekimų lygių požymiai	17
1-2 klasė	17
3-4 klasės	19
5-6 klasė	21
7-8 klasės	23

1. Paskirtis

Karaimų tikyba šioje atnaujintoje programoje yra integrali dorinio ugdymo dalis. Jos bendroji paskirtis yra ugdyti mokinių kompetencijas pasitelkiant karaimų tikybos žinias, istorinį patyrimą, moralines nuostatas. Šioje ugdymo programoje atsižvelgiama į tai, kad karaimų tikybos pamokas lankys greičiausiai nedaug vaikų, ir tikėtina, kad mokinių grupės gali būti mišrios (t.y. karaimų ir ne karaimų tautybės mokiniai) ar įvairaus amžiaus. Tad paliekama galimybė mokytojui lanksčiai pritaikyti ugdymo turinį ir metodus, atsižvelgiant į konkrečią situaciją ar į mokinių poreikius. Programos kūrėjai numato ir dar vieną jos paskirtį – suteikti žinių apie karaimus ir jų tikyba kitų konfesijų ar kitų dalykų mokytojams, jei jie turėtų galimybę tas žinias integruoti į savo pamokas, siekdami mokiniams pristatyti šią įdomią Lietuvos kultūros dalį kaip daugiakultūrės Lietuvos dėmenį ar tolerancijos ugdymo pavyzdį.

Tradicškai karaimų tikybos buvo mokoma(si) mokyklose, veikusiose prie kenesų, ir tik labai trumpą laiką tarpukariu jos buvo siejamos su formaliu bendroju ugdymu. Tačiau dabarties Lietuvos Respublikos įstatymai užtikrina, kad tradicinių Lietuvoje pripažįstamų tikybu, šiuo atveju karaimų, lygiomis teisėmis gali būti mokoma bendrojo lavinimo mokyklose parengus ugdymo programą. Taigi užtikrinant lygias galimybes mokytis tikybos, tikimasi, kad karaimų tikėjimas bus perduodamas jaunosioms kartoms ir neišnyks globaliame pasaulyje.

Karaimų tikybos programa parengta remiantis XIX a. pab. - XX a. pradžios karaimų tikybos vadovėliais ir maldaknygėmis, kurie yra pagrindiniai patikimos informacijos ir žinių apie karaimų tikėjimą šaltiniai. Šiuolaikinė globalaus XXI amžiaus situacija kelia naujus reikalavimus tikybos ugdymui. Jos nebeįmanoma nagrinėti ir mokytis kaip atskiro, uždaro ir tik karaimiška tema apsiribojančio reiškimo. Visos religinės tiesos siejasi su bendru pasaulio supratimu, kurio pasaulietiškumas ir materialumas šiandienos gyvenime yra smarkiai išreikšti. Todėl svarbu, kad vaikai ir jaunuoliai teisingai suprastų religinį požiūrį, būtiną siekiant puoselėti moralę ir tradicijas, kad jis būtų perteikiamas mokinių neatbaidant, kad leistų pajusti tokio pasaulio supratimo pozityvias puses. Siekiant šio tikslo, religinių tiesų mokoma ir jos interpretuojamos bendrame kitų disciplinų kontekste, taikant tarpdalykines sąsajas.

2. Tikslai ir uždaviniai

2.1. Tikslas

– sudaryti galimybių mokiniui per ugdymo turinį įgyti kompetencijų, padedančių visapusiškai išskleisti karaimų tikėjimo dimensijas, pažinti save ir pasaulį pagal karaimiškos religinės bei tautinės tapatybės dėmenis, ugdyti karaimų moralės normomis grindžiamas vertybines nuostatas. Mokiniai rengiami tolesniam gyvenimui kaip visaverčiai, kitoms kultūroms tolerantiški ir išprusę, kūrybingi, socialiai atsakingi piliečiai.

2.2. Uždaviniai

2.2.1. Pradinio ugdymo uždaviniai

Siekdami karaimų tikybos ugdymo tikslų, mokiniai:

- Pažįsta karaimų religijos unikalumą ir jo išraiškas,
- (jei kitataučiai) suvokia karaimo tapatybės dėmenis ar (jei karaimai) suvokia savo kaip karaimo tapatybę,
- Ugdosi, pažįsta karaimų religiniu jausmu pagrįstas moralines nuostatas (sąžiningumas, teisingumas, pagarba kitam (ypač vyresniam));

- Ugdosi, pažįsta pradinius gebėjimus suprasti ir atlikti religinius ritualus.

2.2.2. Pagrindinio ugdymo uždaviniai.

Siekdami karaimų tikybos ugdymo tikslų, mokiniai:

- pažįsta karaimų religijos ir tautos istoriją,
- ugdosi, supranta karaimų moralines nuostatas (Dešimt Dievo įsakymų), puoselėja gebėjimą jomis vadovautis kasdieniame gyvenime;
- suvokia liturginių ritualų prasmę bei paskirtį, tvarką, puoselėja gebėjimus tinkamai juose dalyvauti,
- ugdosi asmeninį santykį su Dievu.

3. Kompetencijų ugdymas dalyku

Kompetencija	Kompetencijos raiška
3.1. Pažinimo kompetencija	Karaimų tikybos dalyku ugdoma pažinimo kompetencija per gebėjimą pažinti save ir pasaulį „karaimų pasaulėžiūros akimis“. Tai žinios apie karaimų tautą, istoriją, tikybos dogmas ir taisykles. Kritinis mąstymas ugdomas per moralinių nuostatų suvokimą ir savęs jų santykyje refleksiją, per įvairių istorinių teorijų analizę ir savos nuomonės formavimą
3.2. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija	Per karaimų tikybos dalyką mokiniai skatinami visapusiškai ir lanksčiai reflektuoti bei kūrybiškai taikyti ir turtinti/plėtoti asmenybėje slypinčius išteklius, tapti socialiai atsakingais šeimoje ir bendruomenėje, suvokti karaimiškų moralinių nuostatų esmę ir siekti jomis remiantis priimti sprendimus. Dalyko turinys organizuojamas taip, kad mokiniai galėtų ugdytis pagarbų elgesį su gamta bei suvokimą apie visos kūrinijos integralumą.
3.3. Kūrybiškumo kompetencija	Karaimų tikybos pamokose ugdomi mokinių gebėjimai generuoti kūrybines idėjas esamos informacijos pagrindu, ieškoti sprendimų, vertinti ir lyginti teorines bei kūrybines įvairių menų idėjas, įkūnijančias tradicinę karaimų pasaulėžiūrą, tyrinėti laisvos kūrybinės išraiškos ir dogmų santykį.
3.4. Pilietiškumo kompetencija	Karaimų tikybos pamokose daugiau dėmesio tenka pilietinio tapatumo, gyvenimo bendruomenėje, pagarbos žmogaus teisėms ir laisvėms komponentams. Ugdoma, jog mokinys savo veiksmais prisidėtų prie darnios ekologinės aplinkos kūrimo, kartu suvokdamas, jos jis ir aplinka priklauso vienai neatsiejamai sistemai. Taip pat mokiniai skatinami suprasti kitokius galimus požiūrius į tuos pačius dalykus, reiškinius, į kitų religijų nuostatas, kitas tautas, demonstruoti empatiją ir toleranciją kitokiai nuomonei ir kitokiam požiūriui į gyvenimą. Motyvuojami suvokti ir išreikšti savo sąsają su Lietuvos valstybe istoriją ir jų reikšmę.

3.5.Kultūrinė kompetencija	Karaimų tikybos programa ugdo kultūrinį karaimišką sąmoningumą, kuris grindžiamas žiniomis apie (savo) karaimų tautos ir kitų tikybų, tautų kultūros tradicijas. Pabrėžiama kultūrų ir tikėjimų įvairovė, ugdomas jų pažinimas ir supratimas, skatinantis toleranciją kitiems. Siekiama ugdyti plataus akiračio asmenybę, išmanančią karaimų kultūros šaknis, istoriją ir dabartį, gebantį deramai išreikšti savo kultūrinį sąmoningumą bei jį suvokti, įprasminti dabarties realijų ir kultūros reiškinių kontekste.
3.6.Komunikavimo kompetencija	Karaimų tikybos ugdymo programoje komunikavimo kompetencija ugdoma dviem kryptimis – tai, viena, gebėjimai suprasti žinias (asmenines patirtis) santykiyje su Dievu, pastebėti, kad žinios ne būtinai yra tik apčiuopiamos, ir, antra, gebėjimai naudojantis įvairiomis priemonėmis perduoti įsisamonintas žinias.

4. Pasiekimų sritys

Pasiekimų sritis	Pasiekimai
4.1 (A) Šventojo Rašto (ST) pažinimas	– (A.1) Atpažįsta Šventojo Rašto (ST) sandarą – (A.2) Pažįsta metinių religinių švenčių siužetus – (A.3) Interpretuoja dekalogo sandarą ir prasmes
4.2 (B) Tikėjimo turinio pažinimas	– (B.1) Analizuoja karaimų tautos ir tikėjimo santykį – (B.2) Atpažįsta Dievo buvimą – (B.3) Suvokia save, kaip gebantį pažinti Dievą ir turėti santykį su juo
4.3 (C) Bendruomenė ir liturgija	– (C.1) Suvokia liturgijos cikliškumą – (C.2) Per maldą bendrauja su Dievu – (C.3) Gerbia maldos namų šventumą
4.4 (D) Moralė/etika - žmogus ir pasaulis	– (D.1) Tampa socialiai atsakingu šeimoje ir bendruomenėje – (D.2) Gerbia religijų įvairovę – (D.3) Suvokia kūrinių integralumą.

5. Pasiekimų raida

1-2	3-4	5-6	7-8	9-10
A Šventojo Rašto (ST) pažinimas				
A.1 Atpažįsta Šventojo Rašto (ST) sandarą				
A.1 Atpažįsta ST ir NT pasakojimus, jų esminius skirtumus, geba juos priskirti atitinkamoms konfesijoms, pavaizduoja mokytojo siūlomomis kalbinėmis ir vizualios raiškos priemonėmis.	A.1 Savarankiškai pasirinkdamas kalbines ir vizualias raiškos priemones paaiškina ir pristato tris ST dalis	A.1 Interpretuoja ST turinį, pasirinktinai perpasakoja porą siužetų iš Penkiaknygės ir Pranašų knygų.	A.1 Analizuoja, interpretuoja ir lygina ST tekstus trijose dalyse, cituoja kelias psalmes ir Patarlių knygą, nagrinėja ST užrašymo istoriją per masoretų darbą.	A.1 Analizuoja, interpretuoja ir lygina ST tekstus trijose dalyse, cituoja kelias psalmes, Giesmių giesmę ir Ekleziastą, įvertina masoretų darbą karaimų tikėjimo istorinėje perspektyvoje.
A.2 Pažįsta metinių religinių švenčių siužetus				
A.2 Atpažįsta ir pristato (pavaizduoja) kulinarinius <i>Tymbyl ir Aftalar chydžy</i> simbolius, apibūdina, kurios švenčių dalys pažymimos namie ir kenesoj.e	A.2 Apibūdina karaimų religinį kalendorių ir jo sudarymo principą, pasakoja Bibliinius <i>Tymbyl ir Aftalar chydžy</i> siužetus, jų pagrindu kuria nedidelius tekstus, įvardina krikščionių ir judėjų šventes panašiu metu.	A.2 Nagrinėja karaimų religinį kalendorių ir jo užduotą ST ištraukų skaitymo ciklą; pasakoja Bibliinius <i>Alačych chydžy, Bošatlych kiuniu, Esteros šventės</i> siužetus.	A.2 Nagrinėja ir paaiškina penkių pagrindinių metų švenčių siužetus, apibūdina šeštadienį ir kasdieną per religinės šventės prizmę.	A.2 Kelia klausimus siekdamas atrasti netiesiogines Biblijos tekstų ir pasakojimų prasmes.
A.3 Interpretuoja dekalogo sandarą ir prasmes				
A.3 Įvardina pagrindinius Dekalogo paliepiamus, pagal juos sudaro gerų ir	A.3 Skaito pilną Dekalogo tekstą, analizuoja dvi Įsakymų grupes ir jų atskleidžiamus	A.3 Interpretuoja pilną Dekalogo tekstą, analizuoja dvi Įsakymų grupes ir jų atskleidžiamus	A.3 Išskiria bruožus, kurie nusako Dekalogo vietą karaimų tikėjime, kelia	A.3 Analizuoja Dešimt Dievo įsakymų kaip pranešimus, atpažįsta

blogų veiksmų sąrašą	žmogaus santykio su aplinka tipus	žmogaus santykio su aplinka tipus, paaiškina Dekalogą kaip Dievo ir žmonijos sąjungą	klausimus apie jų vietą asmeninėje patirtyje	tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas jų komunikacines intencijas
B Tikėjimo turinio pažinimas				
B.1 Analizuoja karaimų tautos ir tikėjimo santykį				
B1 Apibūdina karaimų istoriją Lietuvoje (stambiais štrichais) ir būdingiausias tautos bruožus	B1 Apibūdina karaimų istoriją Lietuvoje (pilnai), pristato karaimų tikybos sistemoje vartojamas kalbas ir jų savybes, atpasakoja Serajos Šapšalo ir Simono Firkovičiaus gyvenimo kelius	B1 analizuoja ir interpretuoja teorijas apie karaimų tikėjimo pradžia, tikėjimo nuostatas, diskutuoja apie Ananiaszo Zajączkowskio veiklą ir darbus, apibūdina karaimų kaip etnokonfesinės grupės susiformavimą	B1 lygina etninį karaimą ir karaimą tikintįjį, aptaria Anano dogmą bei konservatyvumo apraiškas karaimų tikėjime, apibūdina Juzefo Lobanoso veiklą	B1 aptaria Lietuvos karaimų periodinės spaudos XIX-XX a. ypatybes, pristato iškilias karaimų kultūros asmenybes, paaiškina karaimų tikėjimo santykį su judaizmu ir islamu bei bendruomenės santykį su valstybe įvairiais istorijos tarpsniais
B.2 Atpažįsta Dievo buvimą				
B2 Apibūdina Dievo apraiškos formas ir Dievo pažinimo būdus	B2 Atpasakoja pasaulio sukūrimo istoriją, lygina Dievo atpildo situacijas iš asmeninės patirties, diskutuoja apie nekūnišką Dievo prigimtį	B2 lygina ir analizuoja Dievo pykčio išraišką ST siužetuose, lygina Dievo atpildo situacijas iš asmeninės patirties, analizuoja žmogaus gyvybės ir mirties sampratą	B2 Apibūdina Dievo savybes, kurių turi siekti žmogus, svarsto ir diskutuoja, kodėl žmogus atsakingas Dievui ir kaip atsiskleidžia požiūris į pomirtinį pasaulį	B2 paaiškina, kaip suprantama Mesijo sąvoka; interpretuoja garso ir muzikos vietą tikėjime
B.3 Suvokia save, kaip gebantį pažinti Dievą ir turėti santykį su juo				

B3 Žino, kad pasaulis pažįstamas ne tik penkiais pojūčiais, bet ir tikėjimu. Suvokia ir pripažįsta savo unikalumą.	B3 Svarsto, kodėl žmonės tiki į Dievą. Nurodo ir kritiškai vertina netikėjimo priežastis.	B3 Paaiškina tikėjimą, kaip santykį tarp Dievo ir žmogaus, nurodo tikėjimo reikšmę savo gyvenimą per asmeninio ritualo sukūrimą, paaiškina nuodėmes ir atgailos sąvokas	B3 Prisimena Dievo meilės jam ženklus kaip atpildą, suvokia Dievo veikimą istoriniuose įvykiuose	B3 Vertina ir lygina tikėjimo vaidmenį savo/žmogaus gyvenime santykyje su protu ir randa tikėjimo pavyzdžių.
C Bendruomenė ir liturgija				
C.1 Suvokia liturgijos cikliškumą				
C1 Pavaizduoja laiko kartojimąsi kalendoriuje, prisimena pirmąsias dvi kalendorines šventes	C1 Atpažįsta mėnesio liturginį ciklą kalendoriuje per jaunatį ir liturgijos sąvoką	C1 paaiškina karaimų kalendoriaus sudarymo principus, lygina jį su grigališku kalendoriumi, analizuoja pasninką kaip kalendorinę progą	C1 Tyrinėja savaitės bei dienos liturginius ciklus, paaiškina šeštadienio šventę	C1 Analizuoja ir lygina metų, mėnesio, savaitės ir dienos liturginius ciklus, paaiškina, kaip supranta cikliškumą
C.2 Per maldą bendrauja su Dievu				
C2 Įvardina maldos būdus, pakartoja karaimiškai <i>Tėve mūsų</i>	C2 lygina asmeninę ir bendruomeninę maldas, apibūdina jų savybes ir laiką	C2 lygina ir paaiškina maldų dalis, tyrinėja (ir gieda) paraliturginę giesmę, apibūdina maldaknygių istoriją	C2 tyrinėja maldų dalis ir tekstus šeštadienio bei rytinėms ir vakarinėms pamaldoms ; nagrinėja giedojimą pamaldose	C2 Tyrinėja savo mintis maldoje, lygina maldų tekstus iš maldaknygių, pasidalina grupėje savo improvizuotos maldos patirtimi
C.3 Gerbia maldos namų šventumą				
C3 Apibūdina kenesą kaip šventovę, išvardina, kuriose valstybėse jos veikia, apsilanko	C3 paaiškina, kodėl kenesoje nustatytos atitinkamos elgesio taisyklės ir kokios, apsilanko	C3 tyrinėja kenesos architektūrą ir dekorą, prisimena Felikso Maleckio darbus ir nuopelnus	C3 paaiškina, kaip kenesoje vyksta šeimos ritualai, apibūdina, kaip naudotis	C3 lygina kenesos ir ne religinių erdvių skirtumus sukauptumo aspektu, pasidalina

veikiančioje kenesoje Lietuvoje	veikiančioje kenesoje Lietuvoje		maldaknygėmis pamaldose	asmeninėmis refleksijomis apie dalyvavimą pamaldose
1-2	3-4	5-6	7-8	9-10
D. Moralė/etika - žmogus ir pasaulis				
D.1 Tampa socialiai atsakingu šeimoje ir bendruomenėje				
D1 dalinasi mintimis apie šeimos ir bendruomenės sampratas	D1 pasakoja apie savo šeimos narių tautinę, religinę patirtį ir tapatumą, vertina ir suvokia DDĮ nuostatas apie pagarbą vyresniems	D1 vertina ir lygina tradicines vyro ir moters roles šeimoje su savo dabarties patirtimi, prisimena įdomius žmones iš savo šeimos, kuriais norėtų sekti ir kodėl	D1 Analizuoja tradicines šeimos, bendruomenės vertybes, apibūdina, ką reiškia būti karaimu bei buvimo bendruomenėje svarbą	D1 tyrinėja veiklą bendruomenės labui, savo potencialią rolę joje, interpretuoja pavienių žmonių veiklą, kuriant istoriją, modeliuoja tolesnę karaimų tautos raidą Lietuvoje
D.2 Gerbia religijų įvairovę				
D2 Išvardina Dievo vardus/pavadinimus įvairiose tikybose, atkreipia dėmesį į vieno Dievo tikėjimo sistemas	D2 pažįsta esminius kitų religijų (judaizmo, krikščionybės, islamo) bruožus, išskiria (savo) karaimo ypatybes	D2 atpažįsta didžiąsias pasaulio religijas (mono ir politeistines) ir išvardina jų raiškos bruožus	D2 išvardina ir palygina karaimų bendruomenes pasaulyje įvairiais istorijos tarpsniais	D2 svarsto apie tikėjimą šiais laikais, diskutuoja apie (savo) santykį su tikėjimo tradicija globaliame pasaulyje, analizuoja ekumenizmą ir tarpreliginį dialogą
D.3 Suvokia kūrinių integralumą				
D3 Priima save ir gamtą, gamtos grožį kaip Dievo dovaną, žino kodėl svarbu ją saugoti.	D3 nusako karaimišką požiūrį į save, į aplinką, gamtą	D3 Nusako, koks yra karaimų santykis su gamta, kokie yra to šaltiniai, savo veiksmais prisideda prie darnios	D3 Analizuoja ir vertina, kokie yra ir kokie gali būti veiksmai, siekiant išsaugoti karaimus kaip tautą ir kaip tikėjimą ir taikant ekologijos bei	D3 Tyrinėja ir diskutuoja apie globalizacijos keliamas problemas, ieško sprendimo būdų, renkasi tarnavimo, ne

		ekologinės aplinkos kūrimo.	darnaus vystymosi priemonės	viešpatavimo požiūrį
--	--	-----------------------------	-----------------------------	----------------------

6. Mokymosi turinys

Šioje programoje pateikiamas mokymosi turinys sudaro 70% pilno turinio. Likusią turinio dalį mokytojai atskleidžia, eidami į nurodyto turinio gylį, taikydami daugiau detalių, daugiau akcentuodami, pagal poreikį ir situaciją, vieną ar kitą temą, tam pasirinkdami įvairius įmanomus būdus (projektinės užduotys, pažintinės ekskursijos, diskusijos, knygos perskaitymas ir pristatymas ir pan.).

6.1. Mokymosi turinys 1–4 klasei

6.1.1. 1 klasė

A Bendras karaimų religijos supratimas. Ugdomos kompetencijos pažinti Šv.Raštą kaip daugelio konfesijų pagrindą, supažindinama, kokios tai konfesijos, kaip, koku būdu ir kodėl tas pats Šv.Raštas aktualus visiems; atkreipiamas dėmesys į tai, kad egzistuoja dvi Šv.Rašto dalys – Senasis ir Naujasis Testamentai. Religinių švenčių dalyje kalbama apie *Tymbyl chydžy* kulinarinius simbolius, apie tai, kaip ši šventė švenčiama, kuri jos dalis vyksta namie, o kuri – kenesoje. Pažįstamos pagrindinės Dekalogo tiesos ir per jas formuluojami paliepimai.

B Karaimų istorijos pažinimas. Kalbama apie karaimų tautos istoriją Lietuvoje nuo XIV a. per 5 pagrindines istorines datas (karaimų atsikėlimas į Lietuvą, Magdeburgo teisių bendruomenei suteikimas, maras Lietuvoje, įstatymo, reguliuojančio teisinę karaimų religinės bendruomenės padėtį, paskelbimas, Vilniaus kenesos restauravimas ir atšventinimas). Susipažįstamas su Vytauto Didžiojo role karaimų istorijoje. Per tai ugdomas santykis su Lietuvos valstybe ir patriotinės nuostatos. Mokomasi suvokti, jog viskas aplink mane (daiktai, reiškiniai, kūriniai) yra Dievo apraiškos formos, keliami klausimai, kaip aš tai suvokiu? Kaip pažįstu Dievą? Ugdomas svarbus suvokimas, jog aš – Dievo kūrinys. Pabrėžiami skirtumai tarp žinojimo ir tikėjimo.

C Pasirengimas liturgijai . Ugdomas suvokimas, jog šventės nėra atsitiktinis reikalas, o nustatomos pagal kalendorių ir jos kartojasi kasmet. Pabrėžiama, jog *Tymbyl chydžy* pirma metų ciklo šventė. Gilinamasi į maldos suvokimą, į būdus, kaip ji atliekama. Mokiniai supažindinami su kenesa, kuri karaimų kultūroje suvokiama ne vien kaip paprasti karaimų maldos namai, bet pirmiausia kaip šventovė, ir todėl pastatas yra skiriamas tik maldai. Paaiškinamas *kenesos* pavadinimas.

D Moralinės nuostatos. Per klausimus, kaip suprantu šeimą? kas man joje svarbu? Mokiniai ugdomi pratintis prie atsakomybės ir jos suvokimo. Ugdoma nuostata, jog tikėjimas – universalus dalykas. Nepaisant to, kad Dievas būna įvairiai vadinamas įvairiose tikybose (pateikiami pavyzdžiai), nuo to jo

dieviškumas nemažėja. Dievas kūrėjas yra visos kūrinijos šaltinis, svarbu padėti mokiniui suvokti, kad aš, kaip žmogus žemėje, esu šios kūrinijos dalis, gyvenu gamtos apsuptyje ir ją saugau.

6.1.2. 2 klasė

A Bendras karaimų religijos supratimas. Ugdomos kompetencijos pažinti Senojo ir Naujojo Testamentų santykį, jų skirtumus. Religinių švenčių dalyje kalbama apie *Aftalar chydzy* kulinarius simbolius, apie tai, kaip ši šventė švenčiama namie ir kenesoje. Ugdomas pagrindinių Dekalogo tiesų supratimas, iš Dekalogo ateinantys paliepimai pavaizduojami vizualiai (pvz. integruojant su dailės pamokom), mėginama per vaizdinius geriau suprasti, kas yra gerai ir kas yra blogai pasak Dekalogo.

B Karaimų istorijos pažinimas. Apibūdinama karaimų tauta, jos būdingiausi bruožai (gimtoji kalba, šeimos papročiai). Aptariama karaimų kitur pasaulyje geografija (kur ta tauta dar gyvena? Kokie bendruomenių skirtumai?). Ugdomas patriotinis santykis su Lietuvos valstybe. Mokomasi suvokti, jog viskas aplink mane (daiktai, reiškiniai, kūriniai) yra Dievo apraiškos formos, keliami klausimai, kaip aš tai suvokiu? Kaip pažįstu Dievą? Ugdomas svarbus suvokimas, jog aš – Dievo kūrinys. Pabrėžiami skirtumai tarp žinojimo ir tikėjimo.

C Pasirengimas liturgijai. Ugdomas suvokimas, jog šventės nėra atsitiktinis reikalas, o nustatomos pagal kalendorių ir jos kartojasi kasmet, išsidėlioja laike pagal Biblinius siužetus. Pabrėžiama, jog *Aftalar chydzy* yra antra kalendoriaus šventė. Supažindinama, kaip nusiteikti maldai, mokomasi maldos *Tėve mūsų* (siekinys – išmokti ją karaimiškai), ji pristatoma kaip asmeninė malda ir kaip pradedanti bei užbaigianti pamaldas. Pabrėžiamas maldos kokybės principas. Supažindinama su Lietuvoje, Ukrainoje, Rusijoje veikiančiomis kenesomis; numatomas apsilankymas Vilniaus ar Trakų kenesose arba pristatomas virtualus jų turas.

D Moralinės nuostatos. Per klausimus, kaip suprantu bendruomenę (klasę, karaimų grupę)? Kas man tame svarbu? ir diskusijas jų tema, mokiniai ugdomi pratintis prie atsakomybės ir jos suvokimo. Analizuojamos sampratos vienas Dievas ir daug Dievų, bei faktas, jog egzistuoja įvairios sistemos/susitarimai/tikėjimai (kokius žinau?). Ugdomas suprantimas, kad visi esame skirtingi ir tame nėra nieko blogo. Ugdoma nuostata, jog tikėjimas – universalus dalykas. Nepaisant to, kad Dievas būna įvairiai vadinamas įvairiose tikybose (pateikiami pavyzdžiai), nuo to jo dieviškumas nemažėja. Dievas kūrėjas yra visos kūrinijos šaltinis, svarbu padėti mokiniui suvokti, kad aš, kaip žmogus žemėje, esu šios kūrinijos dalis, gyvenu gamtos apsuptyje ir ją saugau.

6.1.3. 3 klasė

A Bendras karaimų religijos supratimas. Supažindinama su trimis Senojo Testamento dalimis (išsiaiškinama, kokios jos, kas jas sudaro). Ugdomas supratimas apie karaimų religinio kalendoriaus formavimą per mėnulio jaunaties stebėjimą. Susipažįstama su *Tymbyl chydzy* šventės Bibliniu siužetu. Analizuojamas santykis su krikščionių, judėjų šventėmis panašiu metu. Aptariami pilni Dešimties Dievo įsakymų tekstai.

B Karaimų istorijos pažinimas. Plačiau supažindinama su karaimų tautos istorija Lietuvoje nuo XIV a., ugdomas patriotinis santykis su Lietuvos valstybe. Temų prasme dėmesys kreipiamas į XIX-XX a.

Susipažįstama su Serajos Šapšalo (1873-1961) asmenybe. Aptariama Pasaulio sukūrimistorija - kaip ir kokios gyvos būtybės buvo sukurtos. Diskutuojama apie Dievo atpildą už mano teisingą elgesį (pateikiama pavyzdžių). Analizuojamos tikėjimo ir netikėjimo priežastys.

C Pasirengimas liturgijai. Aptariama mėnulio jaunatis kaip kalendoriaus atskaitos taškas, kuris kas mėnesį pažymimas šventinėms pamaldom, tai sudaro mėnesio ciklą. Ugdomas suvokimas apie maldos pobūdį – asmeninė malda (vienumoje) ir bendruomeninė malda kenesoje (min 10 žmonių), skiriama daugiau dėmesio bendruomeninei maldao (aptariamoms pamaldoms, bendra jų tridalė struktūra). Prisimenama kenesa kaip šventovė – supažindinama su taisyklėmis, kaip joje elgtis įeinant, būnant, išeinant (apranga elgesys, nuostatos). Apsilankoma Vilniaus ar Trakų kenesose arba surengiamas virtualus turas.

D Moralinės nuostatos. Mokiniai skatinami suvokti, aptarti ir pristatyti savo šeimos narių tautinę, religinę patirtį ir tapatumą. Ugdoma tolerancija įvairovei. Susipažįstama su kitomis religijomis (judaizmas, krikščionybė, islamas). Ugdoma tradicinė karaimiška nuostata, jog aš, sukurtas pagal Dievo pavidalą ir, kitaip nei gyvūnai, turėdamas man suteiktas protines ir dvasines galias, siekiu pažinti mane supantį pasaulį ir taip įgyti Jo savybių, kartu ir atsakomybės už gamtą.

6.1.4. 4 klasė

A Bendras karaimų religijos supratimas. Susipažįstama su trijų ST dalių skirtumais (siužetai, kalbos priemonės, tekstų struktūra, turinio pobūdis). Toliau nagrinėjamas karaimų religinis kalendorius, susipažįstama su *Aftalar chydžy* šventės bibliiniu siužetu. Analizuojamas santykis su krikščionių, judėjų šventėmis panašiu metu ugdant tolerantišką požiūrį į kitus. Dirbama su pilnais Dešimties Dievo įsakymų tekstais, analizuojamas jų suskirstymas į dvi dalis – santykis su Dievu ir santykis su kitais bei savimi. Mokomasi suorasti, kaip šis dalinimas pasireiškia.

B Karaimų istorijos pažinimas. Aptariamoms karaimų tikybos sistemoje vartojamos kalbos, jų santykis, dėmesys skiriamas pabrėžti, kuo svarbi Biblinė hebrajų kalba, kaip atsiranda šio teksto šventumas. Susipažįstama su Simono Firkovičiaus asmenybe ir veikla (1891-1982). Ugdomas suvokimas, jog Dievas yra, bet Jo negalima pavaizduoti, apčiuopti ir Jo vardas garsiai netiriamas, aptiriamas karaimų tikybos požiūris į tai. Analizuojama Dievo atpildo už mano gailestingumą samprata ir jos pavyzdžiai bei tikėjimo ir netikėjimo priežastys.

C Pasirengimas liturgijai. Aptariama karaimų kalendoriaus sandara, mėnesių skaičius metuose, keliamųjų metų samprata. Analizuojama, kas yra liturgija. Susipažįstama su maldos pobūdžiu – galima asmeninė malda (vienumoje) ir bendruomeninė malda kenesoje (min 10 žmonių), dėmesys daugiau skiriamas asmeninei maldai, kuri gali būti skaitoma prieš ir po mokslų, valgio, prieš miegą ir kitomis progomis. Pristatoma kenesos kaip šventovės samprata karaimų tikyboje, supažindinama su elgesio kenesoje ypatybėmis, aptariama, kodėl vyrai ir moterys meldžiasi atskirai.

D Moralinės nuostatos. Pristatomos Dekalogo nuostatos apie pagarbą vyresniems. Susipažįstama su kitomis religijomis (judaizmas, krikščionybė, islamas). Analizuojama samprata „aš esu karaimas“. Ugdoma tradicinė karaimiška nuostata, jog aš, sukurtas pagal Dievo pavidalą ir, kitaip nei gyvūnai,

turėdamas man suteiktas protines ir dvasines galias, siekiu pažinti mane supantį pasaulį ir taip įgyti Jo savybių, kartu ir atsakomybės už gamtą.

6.2. Mokymosi turinys 5–8 klasės

6.2.1. 5 klasė

A Bendras karaimų religijos supratimas. Analizuojamas ST knygų turinys, skaitomi jų tekstai, perpasakojimas jų turinys, dėmesys skiriamas Penkiaknygei. Įtvirtinamas supratimas apie karaimų religinį kalendorių, kalbama apie ST ištraukų skaitymo ciklą. Religinių švenčių dalyje analizuojamas *Alačych chydžy* šventės siužetas. Skaitomas pilnas Dekalogo tekstas, ugdomas supratimas apie jų suskirstymą į dvi dalis – svarbu suvokti santykį su Dievu ir santykį su kitais bei savimi. Dekalogas pristatomas kaip Dievo ir žmonijos sąjunga.

B Karaimų istorijos pažinimas. Aptariama karaimų tikėjimo pradžia (VIII a.), teorijos apie ankstesnius laikus. Pristatomos pagrindinės tikėjimo nuostatos (ir analogijos principas). Susipažįstama su Ananiaszo Zajączkowskio (1903-1970) asmenybe ir veikla. Ugdomas suvokimas apie Dievo pykčio išraišką ST, kartu ir apie Dievo atpildą už mano kantrybę (su pavyzdžiais iš asmeninės patirties). Apmąstomas santykis tarp Dievo ir žmogaus, aptariamasis asmeninio religinio ritualo galimybės.

C Pasirengimas liturgijai. Susipažinimas su karaimų kalendoriaus sudarymo principais, Kokizovų gimine, aptariamas ryšys su Grigališku kalendorium. Aptiriamos maldų dalys – šlovinimas, dėkojimas, maldavimas/prašymas. Pristatomos paraliturginės giesmės (integracija su muzika). Susipažįstama su kenesa kaip šventove – analizuojama jos architektūra ir dekoras, daugiau gilinamasi į Trakų kenesos ypatybes.

D Moralinės nuostatos. Tradicinio požiūrio pagrindu ugdomas supratimas apie vyro ir moters rolę šeimoje, ji išskleidžiama per papročius, per pavyzdžius iš karaimų poezijos. Susipažįstama su Didžiosiomis pasaulio religijomis (mono ir politeistinėmis), ugdoma tolerancija ir pakantumas kitokiems. Aptariama karaimų Kryme bendruomenė ir jos paveldas - kapinės ‚Balta tijmez‘ bei per tai išreiškiamą karaimų santykį su medžiais (gamta).

6.2.2. 6 klasė

A Bendras karaimų religijos supratimas. ST knygų turinys, tekstų skaitymas, perpasakojimas (dėmesys Pranašų knygoms); karaimų religinis kalendorius, *Bošatlych kiuniu*, *Esteros šventė*; Skaitomas pilnas Dekalogo tekstas, ugdomas supratimas apie jų suskirstymą į dvi dalis – svarbu suvokti santykį su Dievu ir santykį su kitais bei savimi. Dekalogas pristatomas kaip Dievo ir žmonijos sąjunga.

B Karaimų istorijos pažinimas. Pristatomas karaimų kaip etnokonfesinės grupės susiformavimas, Chazarų kaganato istoriniai saitai su karaimais. Analizuojami karaimų šeimos papročiai (dėmesys – vestuvėms), aptariama žmogaus gyvybės ir mirties samprata, žmogaus sielos ir kūno santykis. Svarstomos nuodėmės ir atgailos sampratos, aptariamas prašymas atleisti (asmeninis ir bendruomeninis).

C Pasirengimas liturgijai. Cikliškumo supratimas per pasninkus kaip kalendorines progas, aptariamas pasninkų ciklas per metus. Ugdomas maldų rūšių supratimas – šlovinimas, dėkojimas,

maldavimas/prašymas. Analizuojamos paraliturginės giesmės (integracija su muzika), maldaknygės. Susipažįstama su Vilniaus kenesos istorija, su Felikso Maleckio (1854-1928) asmenybe ir veikla.

D Moralinės nuostatos. Diskutuojama, kokių įdomių žmonių būta kiekvieno šeimoje, skatinama nusakyti, kuo iš savo giminių mokinys norėtų sekti ir kodėl. Susipažįstama su Didžiųjų pasaulio religijų raiška. Analizuojamas karaimų santykis su gamta, ateinantis iš tiurkiškų gentinių šaknų per religijos terminiją (Tengri), per karaimišką poeziją.

6.2.3. 7 klasė

A Bendras karaimų religijos supratimas. Ugdomas gebėjimas cituoti ST knygų turinį, šiame lygyje dėmesį skiriant psalmėms, tekstai analizuojami, interpretuojami. Pasitelkiami penkių pagrindinių metinių švenčių siužetai. Religinio kalendoriaus kontekste susipažįstama su šeštadieniu kaip religine švente. Permašoma Dekalogo vieta karaimų tikėjime, kodėl ir kaip tai pasireiškia.

B Karaimų istorijos pažinimas. Koncentruojamasi į etninio karaimo ir karaima tikinčiojo sampratas, jų santykį, analizuojama sąvoka „mes“ ST, ugdomas kultūrinis ir analitinis šios sąvokos supratimas santykiyje su pačiu savimi. Susipažįstama su Juzefo Lobanoso (1878-1947) asmenybe ir veikla. Keliami klausimai ir diskutuojama temomis - kokias Dievo savybes turi įkūnyti žmogus? kodėl žmogus atsakingas Dievui? Dievo atpildas už meilę Jam ir už sekimą Jo priesakais. Suprantama sąvoka Dievas - istorijos Viešpats.

C Pasirengimas liturgijai. Dėmesys skiriamas šeštadieniui kaip savaitės atskaitos taškui, tai savaitės ciklas. Mokomasi savaitės dienų pavadinimų karaimų kalba. Ugdomas supratimas apie maldų rūšis, ypač šeštadienio pamaldų kontekste, šių pamaldų laikas, būdingi tekstai, psalmių naudojimas. Susipažįstama su kenesa kaip šventove per šeimos apeigas (vaiko gimimas, vestuvės, laidotuvės).

D Moralinės nuostatos. Ugdomos esminės šeimos vertybės, susipažįstama su jomis, analizuojama, ką reiškia jomis sekti, ką reiškia būti karaimu. Mokomasi apie karaimų bendruomenes pasaulyje (iki viduramžių). Svarstomi modernaus pasaulio iššūkiai, ypač darnaus vystymosi kontekste, pabrėžiama (ir analizuojama kodėl), kad karaimai, norėdami išsaugoti save kaip tautą ir savo tikėjimą, siekia eiti ekologijos ir darnaus vystymosi keliu.

6.2.4. 8 klasė

A Bendras karaimų religijos supratimas. Ugdomas gebėjimas skaityti ir cituoti ST knygų turinį, dėmesys skiriamas psalmėms, Patalių knygai. Tekstai analizuojami, interpretuojami. Susipažįstama su ST užrašymo istorija. Susipažįstama su masoretais ir jų veikla. Religinio kalendoriaus kontekste skaitomi ir interpretuojami penkių pagrindinių metinių švenčių siužetai. Ugdomas supratimas, kad ir kiekviena diena yra atitinkama religinės šventės proga. Skatinama suprasti, koks yra kiekvieno mokinio asmeninių nuostatų ir Dekalogo santykis.

B Karaimų istorijos pažinimas. Susipažįstama su karaimų tikėjimo kodifikatoriaus Anano dogma „Skaitykite patys ir nepasikliaukite autoritetais“. Mokomasi, koks yra tradicinis konservatyvus karaimų požiūris į ST tekstą, kaip ir kodėl griežtai laikomasi tradicijų. Atskirai analizuojama karaimų tikybos nuostata, pagal kurią į karaimų tikėjimą nepriimama. Mokomasi karaimų religijos požiūrio į pomirtinį

pasaulį. Paskutinio teismo samprata, Dievo atpildas už meilę Jam ir už sekimą Jo priesakais. Suprantama sąvoka Dievas - istorijos Viešpats.

C Pasirengimas liturgijai. Analizuojamas saulės patekėjimas ir nusileidimas kaip dienos ribiniai momentai (paaiškinama, kodėl ir iš kur toks supratimas yra). Suvokiamas dar vienas - dienos ciklas. Mokomasi maldų rūšių, rytinių ir vakarinių maldų (bendruomeninių ir asmeninių) kontekste. Mokomasi apie giedojimą pamaldose, integracija su muzikos dalyku. Lyginama su Grigališkojo choralo samprata liturgijoje. Kenesa analizuojama kaip šventovė per pamaldų eigą, per naudojimąsi maldaknygėmis.

D Moralinės nuostatos. Siekiama suvokti, kuo svarbus, naudingas buvimas bendruomenėje? Aptariamoms tradicinėms karaimų bendruomenės vertybėms, pagalba silpnesniems. Susipažįstama su karaimų bendruomenėmis pasaulyje (iki dabarties). Svarstomi modernaus pasaulio iššūkiai, ypač darnaus vystymosi kontekste, pabrėžiama (ir analizuojama kodėl), kad karaimai, norėdami išsaugoti save kaip tautą ir savo tikėjimą, siekia eiti ekologijos ir darnaus vystymosi keliu.

6.3. Mokymosi turinys. 9–10 klasės

6.3.1. 9 klasė

A Bendras karaimų religijos supratimas. Susipažįstama su ST knygų turiniu ir daugiasluoksnėmis jo prasmėmis (dėmesys skiriamas psalmėms, Giesmių giesmei), toliau analizuojami ir interpretuojami ST tekstai. Susipažįstama su masoretų darbu karaimų tikėjimo istorinėje perspektyvoje. Analizuojamos netiesioginės Biblijos tekstų prasmės. Skaitomi pilni Dekalogo tekstai kaip komunikuojantys pranešimai.

B Karaimų istorijos pažinimas. Susipažįstama su Lietuvos karaimų periodine spauda XIX-XX a. ir joje atspindėta karaimų istorija. Analizuojamas karaimų tikėjimo santykis su judaizmu, islamu, krikščionyste. Kalbama apie karaimų tikybos nuostatas apie Mesiją. Diskutuojama proto ir tikėjimo priešpastatymo klausimais bei apie tikėjimo reikšmingumą.

C Pasirengimas liturgijai. Apžvelgiama religinių progų visuma per visus ciklus, svarstoma, ką man tai duoda, kaip aš pajaučiu cikliškumą. Reflektuojamas kokybės principas maldoje. Analizuojami maldaknygių tekstai – jie gali būti autoriniai ar Biblijos citatos). Gilinama pažintis su paralituriniu ir liturginiu giedojimu (integracija su muzikos dalyku). Ugdomas supratimas apie improvizuotą maldą. Apmąstoma kenesa kaip šventovė, suteikianti sukaupimo bendruomeninei maldai, reflektuojama asmeninė patirtis dalyvaujant pamaldose.

D Moralinės nuostatos. Svarstoma, kas yra veikla bendruomenės labui, kaip pavieniai žmonės prisideda kuriant istoriją? Analizuojamas tikėjimas šiais laikais, žmogus, ieškantis Dievo. Diskutuojama, koks gali būti (yra) mano santykis su tikėjimo tradicija moderniam globaliam pasaulyje, aptariamoms bendražmogiškos temos (ne viešpatauti, o tarnauti, vienas pasaulis - viena žmonija).

6.3.2 10 klasė

A Bendras karaimų religijos supratimas. Susipažįstama su ST knygų turiniu ir daugiasluoksnėmis jo prasmėmis (dėmesys skiriamas psalmėms, Ekleziastui), analizuojami ir interpretuojami pasirinkti tekstai. Toliau gilinama masoretų darbo karaimų tikėjimo istorinėje perspektyvoje ypatybės. Analizuojamos netiesioginės Biblijos tekstų prasmės. Skaitomi pilni Dekalogo tekstai kaip skatinantys mąstyti, kelti klausimus (kokius? Kaip? Per ką?).

B Karaimų istorijos pažinimas. Susipažįstama su iškilėmis karaimų asmenybėmis, poetais, dvasininkais, svarstomas karaimų bendruomenės santykis su valstybe (LDK, Rusija, Lenkija, Lietuva). Reflektuojamas garso ir muzikos santykis – kaip Dievo išraiškos forma? Diskutuojama proto ir tikėjimo priešpastatymo klausimais bei apie tikėjimo reikšmingumą.

C Pasirengimas liturgijai. Apžvelgiama religinių progų visuma per visus ciklus, svarstoma, ką man tai duoda, kaip aš pajaučiu cikliškumą. Analizuojamas kokybės principas maldoje. Analizuojami maldaknygių tekstai – jie gali būti autoriniai ir Biblijos citatos. Tęsiama pažintis su paraliturginiu ir liturginiu giedojimu (integracija su muzikos dalyku, galima palyginimas su Grigališkuoju choralu). Svarstoma, kaip galėtų pasireikšti improvizuota malda. Apmąstoma kenesa kaip šventovė, suteikianti sukauptumo bendruomeninei maldai, reflektuojama asmeninė patirtis dalyvaujant pamaldose.

D Moralinės nuostatos. Diskutuojama klausimais kaip įsivaizduoju savo tolesnį gyvenimą bendruomenėje? kaip įsivaizduoju savo tautos istoriją ateityje? Aptariami bendrystės keliai: ekumenizmas ir tarpreliginis dialogas, svarstomos bendražmogiškos temos (ne viešpatauti, o tarnauti, vienas pasaulis - viena žmonija).

7. Pasiekimų vertinimas

Dorinio ugdymo (etikos ir tikybos) dalykų mokymosi pasiekimai vertinami ir fiksuojami mokyklos nustatyta tvarka. Vertinant dorinio ugdymo mokymosi rezultatus, svarbu susitarti dėl aiškių vertinimo kriterijų, jie turi būti žinomi ir mokiniams, ir jų tėvams. Kriterijai turėtų būti vienodi vertinant abiejų dalykų – tiek etikos, tiek tikybos – mokymosi rezultatus, atitinkantys programoje aprašytus pasiekimų lygius kiekvienam koncentriui. Pasiekimų lygių požymiai aprašyti išskiriant keturis pasiekimų lygius: slenkstinis, patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis. Pasiekimų lygiai siejami su mokinio pasiekimų vertinimu pažymiais: slenkstinis lygis (I) – 4, patenkinamas lygis (II) – 5-6, pagrindinis lygis (III) – 7-8, aukštesnysis lygis (IV) – 9-10. Vertinama tik tai, ko mokiniai buvo mokomi. Pateikiant vertinimo informaciją akcentuojama ne klaidos ar nesėkmės, o tai, kokią pažangą padarė mokinys. Būtina gerbti mokinio pasaulėžiūrinį apsisprendimą, nuomonių įvairovę, tai neturėtų būti sudedamoji vertinimo dalis.

Rekomenduojama dorinio ugdymo pasiekimus vertinti pasirenkamais pažangos fiksavimo būdais: pažymiais, „įskaityta“, „neįskaityta“, „padarė pažangą“, kaupiamuoju vertinimu, pažangos stebėjimo ir vertinimo aplanku ir pan. Pradinio ugdymo klasėse naudojami pasiekimų aprašai, mokyklos sprendimu jie gali būti naudojami ir vyresnėse klasėse.

Dorinio ugdymo pamokose labai svarbus formuojamasis ugdomasis vertinimas, kai ugdymo(si) procese teikiamas abipusis atsakas, grįžtamasis ryšys, padedantis mokiniui gerinti mokymą(si), planuoti savo veiklas ir siekinius. Taikomas įsivertinimas padeda apmąstyti mokymosi procesą ir numatyti tolimesnius žingsnius. Jis gali būti naudojamas užduoties, pamokos pabaigoje, taip pat baigus tam tikrą temą arba apibendrinant vienai pasiekimų sričiai priklausančias temas.

Diagnostinis vertinimas atliekamas pradedant ar baigus tam tikrą mokymosi temą ar periodą. Apibendrinamasis sumuojamasis vertinimas – formaliai patvirtinti mokinio ugdymosi rezultatai, baigus programą, kursą, modulį ar kitą mokymosi etapą. Pateikiant užduotis mokiniams, turėtų būti

paaškinama, ką reikia atlikti, kaip bus vertinamas darbas, ką reiškia užduotį atlikti gerai ir kokie yra vertinimo kriterijai.

Mokinių pasiekimų vertinimas ir stebima pažanga yra komunikuojama tėvams mokyklos nustatyta tvarka. Mokinių dorinio ugdymo pasiekimai viešai tarpusavyje nelyginami, vertinimo informacija mokiniams ir tėvams pateikiama individualiai.

8. Pasiekimų lygių požymiai

1-2 klasė

Pasiekimų lygiai			
A Šventojo Rašto (ST) pažinimas			
I	II	III	IV
A1.1. Atpažįsta, kad ST ir NT yra skirtingi, bet atpažįsta tik vieną ST pasakojimą, klaidingai nusako kitus esminius skirtumus, tik išvardina kitas galimas konfesijas, nepriskiria joms, juos pavaizduoja padrikai	A1.2. Atpažįsta, kad ST ir NT yra skirtingi, atpažįsta pasakojimus, bet jų neidentifikuoja, mokytojo paskatintas nurodo esminius ST ir NT skirtumus, tik iš dalies priskiria pasakojimus atitinkamoms konfesijoms, paskatintas pavaizduoja mokytojo pasiūlytomis kalbinėmis ir vizualios raiškos priemonėmis	A1.3. atpažįsta ST ir NT pasakojimus, jų esminius skirtumus, geba juos priskirti atitinkamoms konfesijoms, pavaizduoja mokytojo pasiūlytomis kalbinėmis ir vizualios raiškos priemonėmis	A1.4. Savarankiškai atpažįsta ST ir NT pasakojimus, jų esminius skirtumus, geba juos proaktyviai priskirti atitinkamoms konfesijoms, išsamiai pavaizduoja paties numatytomis kalbinėmis ir vizualios raiškos priemonėmis
A2.1. klaidingai atpažįsta ir pristato (pavaizduoja) kulinarinius <i>Tymbyl ir Aftalar chydžy</i> simbolius, maišo, kurios švenčių dalys pažymimos namie ir kenesoje	A2.2. klaidingai atpažįsta ir pristato (pavaizduoja) kulinarinius <i>Tymbyl ir Aftalar chydžy</i> simbolius, apibūdina kurios švenčių dalys pažymimos namie ir kenesoje	A2.3. atpažįsta ir pristato (pavaizduoja) kulinarinius <i>Tymbyl ir Aftalar chydžy</i> simbolius, apibūdina, kurios švenčių dalys pažymimos namie ir kenesoje	A2.4. atpažįsta ir tikslingai pristato (pavaizduoja) kulinarinius <i>Tymbyl ir Aftalar chydžy</i> simbolius, savarankiškai apibūdina, kurios švenčių dalys pažymimos namie ir kenesoje
A3.1. Paskatintas įvardina tik kelis Dekalogo paliepiumus, įvardina vos kelis įmanomus jų sąlygotus gerus ir blogus veiksmus	A3.2. Įvardina pagrindinius Dekalogo paliepiumus, įvardina vos kelis įmanomus jų sąlygotus gerus ir blogus veiksmus	A3.3. Įvardina pagrindinius Dekalogo paliepiumus, pagal juos sudaro įmanomų gerų ir blogų veiksmų sąrašą	A3.4. Savarankiškai įvardina visus Dekalogo paliepiumus, pagal juos apgalvotai ir tikslingai sudaro gerų ir blogų veiksmų sąrašą
(B) Tikėjimo turinio pažinimas			
B1.1. Apibūdina tik dalį karaimų istorijos Lietuvoje, tik paskatintas pristato vieną būdingą tautos bruožą	B1.2. Apibūdina karaimų istoriją Lietuvoje (stambiais štrichais), pristato tik vieną būdingą tautos bruožą	B1.3. Apibūdina karaimų istoriją Lietuvoje (stambiais štrichais) ir pristato būdingiausius tautos bruožus	B1.4. Nuosekliai apibūdina karaimų istoriją Lietuvoje (detaliai) ir išplėtotai pristato būdingiausius tautos bruožus
B2.1. Apibūdinamas maišo Dievo apraiškos formas ir Dievo pažinimo būdus	B2.2. Paskatintas apibūdina Dievo apraiškos formas ir vieną Dievo pažinimo būdą	B2.3. Apibūdina Dievo apraiškos formas ir Dievo pažinimo būdus	B2.4. Savarankiškai ir išsamiai apibūdina Dievo apraiškos formas ir Dievo pažinimo būdus, papildo komentarais
B3.1. Žino, kad pasaulis pažįstamas	B3.2. Žino, kad pasaulis pažįstamas penkiais	B3.3. Žino, kad pasaulis pažįstamas ne tik	B3.4. Žino, kad pasaulis pažįstamas ne tik penkiais

penkiais pojūčiais, sunkiai įsisąmonina tikėjimą, kaip kitą galimybę. Užčiuopia savo unikalumą	pojūčiais, sunkiai įsisąmonina tikėjimą, kaip kitą galimybę. Suvokia ir pripažįsta savo unikalumą.	penkiais pojūčiais, bet ir tikėjimu. Suvokia ir pripažįsta savo unikalumą.	pojūčiais, bet ir tikėjimu. Išsamiai demonstruoja savo suvokimą, taip pat ir savo unikalumo pripažinimą.
(C) Bendruomenė ir liturgija			
C1.1. Paskatinus pavaizduoja kalendorių, praleidžia laiko dimensiją, prisimena tik vieną iš dviejų pirmųjų kalendorinių švenčių	C1.2. Pavaizduoja laiko kartojimąsi kalendoriuje, prisimena tik vieną iš dviejų pirmųjų kalendorinių švenčių	C1.3. Pavaizduoja laiko kartojimąsi kalendoriuje, paskatinus prisimena pirmąsias dvi kalendorines šventes	C1.4. Išsamiai pavaizduoja laiko kartojimąsi kalendoriuje, detalai prisimena ir apibūdina pirmąsias dvi kalendorines šventes
C2.1. Paskatinus įvardina maldos būdus, nepakartoja karaimiškai <i>Tėve mūsų</i>	C2.2. Įvardina maldos būdus, pakartoja lietuviškai <i>Tėve mūsų</i>	C2.3. Įvardina maldos būdus, pakartoja karaimiškai <i>Tėve mūsų</i>	C2.4. Savais žodžiais įvardina maldos būdus, laisvai pakartoja <i>Tėve mūsų</i> karaimų kalba
C3.1. Paskatinus apibūdina kenesą kaip šventovę, mini tik Lietuvą, kurioje jos veikia, neapsilanko veikiančioje kenesoje Lietuvoje	C3.2. Apibūdina kenesą kaip šventovę, mini tik Lietuvą, kurioje jos veikia, apsilanko veikiančioje kenesoje Lietuvoje	C3.3. Apibūdina kenesą kaip šventovę, išvardina, kuriose valstybėse jos veikia, apsilanko veikiančioje kenesoje Lietuvoje	C3.4. Išsamiai apibūdina kenesą kaip šventovę, išvardina, kuriose valstybėse jos veikia pasitelkdamas geografinės sąvokas, aktyviai ir smalsiai apsilanko veikiančioje kenesoje Lietuvoje
(D) Moralė/etika - žmogus ir pasaulis			
D1.1. Paskatinus išsako tik vieną samprotavimą apie šeimą ir bendruomenę	D1.2. Paskatinus išsako kelis samprotavimus apie šeimą ir bendruomenę, pamini kitas savo vertybes	D1.3. Dalinasi mintimis apie šeimos ir bendruomenės sampratas, jas paaikšina	D1.4. Noriai ir išsamiai dalinasi mintimis apie šeimos ir bendruomenės sampratas, analizuoja jas
D2.1. Remdamasis priminimais, išvardina kelis Dievo vardus/pavadinimus įvairiose tikybose, pamini tik vieną monoteistinės sistemos tikyba	D2.2. Remdamasis priminimais, išvardina kelis Dievo vardus/pavadinimus įvairiose tikybose, išvardina kelias vieno Dievo tikybas	D2.3. Išvardina Dievo vardus/pavadinimus įvairiose tikybose, atkreipia dėmesį į vieno Dievo tikėjimo sistemas ir jų ypatybes	D2.4. Išvardina Dievo vardus/pavadinimus įvairiose tikybose, savo nuožiūra plačiai analizuoja vieno Dievo tikėjimo sistemas
D3.1. Dalijasi mintimis apie save ir gamtą, gamtos grožį, kuriuos suvokia kaip atskirus reiškinius, nesusijusius su Dievu, jų saugojimą pateisina kitais kriterijais	D3.2. Dalijasi mintimis, kaip jis priima save ir gamtą, gamtos grožį, svarsto, kodėl sudėtinga tai suvokti kaip Dievo dovaną ir kaip tokius saugoti	D3.3. Dalijasi mintimis, kaip jis priima save ir gamtą, gamtos grožį kaip Dievo dovaną, žino kodėl svarbu ją saugoti.	D3.4. Nuolat dalijasi savo mintimis ir išgyvenimais, kaip jis priima save ir gamtą, gamtos grožį kaip Dievo dovaną, žino, pagrindžia, papasakoja, kodėl svarbu ją saugoti.

3-4 klasės

Pasiekimų lygiai			
(A) Šventojo Rašto (ST) pažinimas			
I	II	III	IV
A1.1. Paskatinus ir priminus, kokias kalbines ar vizualias raiškos priemones galima pasirinkti, paaiškina, kad ST susideda iš kelių dalių, pristato tik vieną dalį	A1.2. Paskatinus ir priminus, kokias kalbines ar vizualias raiškos priemones galima pasirinkti, paaiškina, kad ST susideda iš kelių dalių, pristato dviejų ST dalių ypatybes	A1.3. Savarankiškai pasirinkdamas kalbines ir vizualias raiškos priemones, paaiškina ir pristato tris ST dalis	A1.4. Savarankiškai ir tikslingai pasirinkdamas kalbines ir vizualias raiškos priemones, išsamiai paaiškina ir pristato tris ST dalis, jų skirtumus, paaiškina šio skirstymo savo supratimą
A2.1. apibūdina karaimų religinį kalendorių be jo sudarymo principo, papasakoja tik vieną iš Bibliinių <i>Tymbyl ir Aftalar chydžy</i> siužetų	A2.2. apibūdina karaimų religinį kalendorių ir jo sudarymo principą, papasakoja tik vieną iš Bibliinių <i>Tymbyl ir Aftalar chydžy</i> siužetų, jo pagrindu kuria vieną nedidelį tekstą, maišo krikščionių ir judėjų šventes panašiu metu	A2.3. apibūdina karaimų religinį kalendorių ir jo sudarymo principą, pasakoja Bibliinius <i>Tymbyl ir Aftalar chydžy</i> siužetus, jų pagrindu kuria nedidelius tekstus, įvardina krikščionių ir judėjų šventes panašiu metu	A2.4. išsamiai apibūdina karaimų religinį kalendorių ir jo sudarymo principą, tikslingai pasakoja Bibliinius <i>Tymbyl ir Aftalar chydžy</i> siužetus, įterpia savo pamąstymus, tekstų pagrindu kuria įvairius tekstus su savo samprotavimais, įvardina krikščionių ir judėjų šventes panašiu metu
A3.1. Paskatintas skaito pilną Dekalogo tekstą, šiek tiek komentuoja Dekalogo atskleidžiamus žmogaus santykio su aplinka tipus	A3.2. Paskatintas skaito pilną Dekalogo tekstą, įvardina tik vieną Įsakymų grupę, ribotai komentuoja Dekalogo atskleidžiamus žmogaus santykio su aplinka tipus	A3.3. Skaito pilną Dekalogo tekstą, analizuoja dvi Įsakymų grupes ir jų atskleidžiamus žmogaus santykio su aplinka tipus	A3.4. Laisvai skaito pilną Dekalogo tekstą, jį komentuoja, savarankiškai ir išsamiai analizuoja dvi Įsakymų grupes ir jų atskleidžiamus žmogaus santykio su aplinka tipus
(B) Tikėjimo turinio pažinimas			
B1.1. Apibūdina tik dalį karaimų istorijos Lietuvoje, pamini tik vieną karaimų tikybos sistemoje vartojamą kalbą atpasakoja kelis štrichus iš Serajos Šapšalo gyvenimo istorijos	B1.2. Apibūdina tik dalį karaimų istorijos Lietuvoje, pristato karaimų tikybos sistemoje vartojamas kalbas ir jų savybes, atpasakoja tik kelis štrichus iš Serajos Šapšalo ir Simono Firkovičiaus gyvenimo istorijų	B1.3. Apibūdina karaimų istoriją Lietuvoje (pilnai), pristato karaimų tikybos sistemoje vartojamas kalbas ir jų savybes, atpasakoja Serajos Šapšalo ir Simono Firkovičiaus gyvenimo kelius	B1.4. Išsamiai ir pilnai apibūdina karaimų istoriją Lietuvoje, tikslingai pristato karaimų tikybos sistemoje vartojamas kalbas ir jų savybes, plačiai atpasakoja Serajos Šapšalo ir Simono Firkovičiaus gyvenimo kelius
B2.1. Paskatintas įvardina, kur minima pasaulio sukūrimo istorija, prisimena vieną	B2.2. Paskatintas atpasakoja pasaulio sukūrimo istoriją, prisimena vieną Dievo atpildo situaciją iš	B2.3. Atpasakoja pasaulio sukūrimo istoriją, lygina Dievo atpildo situacijas iš asmeninės patirties,	B2.4. Atpasakoja pasaulio sukūrimo istoriją pridėdamas savo impresijas ir samprotavimus ta tema, vaizdingai ir gausiai lygina

Dievo atpildo situaciją iš asmeninės patirties	asmeninės patirties, tik teoriškai pamini nekūnišką Dievo prigimtį	diskutuoja apie nekūnišką Dievo prigimtį	Dievo atpildo situacijas iš asmeninės patirties, savarankiškai, išsamiai diskutuoja apie nekūnišką Dievo prigimtį
B3.1. Tik paskatintas svarsto, kodėl žmonės tiki į Dievą. Nurodo vieną netikėjimo priežastį	B3.2. Tik paskatintas svarsto, kodėl žmonės tiki į Dievą. Nurodo kelias netikėjimo priežastis, mėgina jas lyginti su asmenine patirtim	B3.3. Svarsto, kodėl žmonės tiki į Dievą. Nurodo ir kritiškai vertina netikėjimo priežastis.	B3.4. Savarankiškai ir argumentuotai svarsto, kodėl žmonės tiki į Dievą, pateikia pavyzdžių. Išsamiai analizuoja, nurodo ir kritiškai, tikslingai vertina netikėjimo priežastis.
(C) Bendruomenė ir liturgija			
C1.1. Žino, kad yra kas mėnesį pasikartojanti liturginė proga	C1.2. Žino, kad yra kas mėnesį pasikartojanti liturginė proga, įvardina tai kaip kalendoriaus ciklą, prisimena krikščionišką kalendorių	C1.3. Atpažįsta mėnesio liturginį ciklą kalendoriuje per jaunatį ir liturgijos sąvoką	C1.4. Lengvai atpažįsta mėnesio liturginį ciklą kalendoriuje, savarankiškai komentuoja jaunaties rolę ir jai skirtą liturgiją
C2.1. Prisimena bendruomeninę maldą, apibūdina vieną jos savybę	C2.2. Paskatintas lygina asmeninę ir bendruomeninę maldas, apibūdina po vieną jų savybę, įvardina vieną paros laiką maldai	C2.3. Lygina asmeninę ir bendruomeninę maldas, apibūdina jų savybes ir laiką	C2.4. Išsamiai, su asmeninėmis išvalgomis lygina asmeninę ir bendruomeninę maldas, kryptingai apibūdina jų savybes ir laiką
C3.1. Paskatinus paaiškina vieną elgesio taisyklę nustatytą kenesoje, bet nepaaiškina apsilanko veikiančioje kenesoje Lietuvoje	C3.2. Paskatinus paaiškina kelias elgesio taisykles, nustatytas kenesoje, mėgina spėti, ką jos reiškia, apsilanko veikiančioje kenesoje Lietuvoje	C3.3. Paaiškina, kodėl kenesoje nustatytos atitinkamos elgesio taisyklės ir kokios, apsilanko veikiančioje kenesoje Lietuvoje	C3.4. Išsamiai paaiškina, kodėl kenesoje nustatytos atitinkamos elgesio taisyklės ir kokios, prideda pavyzdžių iš asmeninės patirties, apsilankęs veikiančioje kenesoje Lietuvoje turi klausimų ir komentarų
(D) Moralė/etika - žmogus ir pasaulis			
D1.1. Paskatinus pasakoja apie vieno šeimos nario religinį tapatumą, prisimena tik kelis DDĮ	D1.2. Paskatinus pasakoja apie kelių šeimos narių religinę patirtį, paskatinus įvardina DDĮ nuostatas apie pagarbą vyresniems	D1.3. Pasakoja apie savo šeimos narių tautinę, religinę patirtį ir tapatumą, vertina ir suvokia DDĮ nuostatas apie pagarbą vyresniems	D1.4. Išsamiai pasakoja apie savo šeimos narių tautinę, religinę patirtį ir tapatumą, pateikia pavyzdžių, giliai vertina ir suvokia DDĮ nuostatas apie pagarbą vyresniems
D2.1. Įvardina judaizmą, krikščionybę, islamą, kaip egzistuojančias kitas religijas, pamini kelis jų bruožus	D2.2. Pažįsta po kelis kitų religijų (judaizmo, krikščionybės, islamo) bruožus, paskatinus pamini kelias (savo) karaimo tikinčiojo ypatybes	D2.3. Pažįsta esminius kitų religijų (judaizmo, krikščionybės, islamo) bruožus, išskiria (savo) karaimo tikinčiojo ypatybes	D2.4. Puikiai pažįsta ne tik esminius, bet ir smulkesnius kitų religijų (judaizmo, krikščionybės, islamo) bruožus, argumentuotai išskiria (savo) karaimo ypatybes

D3.1. Gamtą ir aplinką apibūdina kaip atskirus reiškinius	D3.2. Paskatinus nusako karaimišką požiūrį į aplinką, gamtą, sau pritaiko neutralų apibūdinimą	D3.3. Nusako karaimišką požiūrį į save, į aplinką, gamtą	D3.4. Išsamiai nusako karaimišką požiūrį į save, į aplinką, gamtą pagrindžia, papasakoja, kodėl svarbu ją saugoti.
---	--	--	--

5-6 klasė

Pasiekimų lygiai			
(A) Šventojo Rašto (ST) pažinimas			
I	II	III	IV
A1.1. Pamini vieną siužetą iš Penkiaknygės	A1.2. Pamini ir perpasakoja porą siužetų iš Penkiaknygės ar Pranašų knygų	A1.3. Interpretuoja ST turinį, pasirinktinai perpasakoja porą siužetų iš Penkiaknygės ir Pranašų knygų	A1.4. Laisvai interpretuoja ST turinį, argumentuotai pasirenka ir perpasakoja po porą siužetų iš Penkiaknygės ir Pranašų knygų
A2.1. Paskatinus pasakoja kurį nors vieną Biblinį <i>Alačych chydžy (arba Bošatlych kiuniu, arba Esteros šventės)</i> siužetą	A2.2. Paskatinus susieja karaimų religinį kalendorių ir ST ištraukų skaitymo ciklą; pasakoja vieną Biblinį <i>Alačych chydžy (arba Bošatlych kiuniu, arba Esteros šventės)</i> siužetą	A2.3. Nagrinėja karaimų religinį kalendorių ir jo užduotą ST ištraukų skaitymo ciklą; pasakoja Biblinius <i>Alačych chydžy, Bošatlych kiuniu, Esteros šventės</i> siužetus	A2.4. Savarankiškai ir išsamiai nagrinėja karaimų religinį kalendorių ir jo užduotą ST ištraukų skaitymo ciklą; komentuodamas pasakoja po kelis Biblinius <i>Alačych chydžy, Bošatlych kiuniu, Esteros šventės</i> siužetus
A3.1. Cituoja Dekalogo Įsakymus, išskiria dvi Įsakymų grupes, pamini, kad Įsakymuose eina kalba apie Dievą ir žmogų	A3.2. Skaito pilną Dekalogo tekstą, pamini dvi Įsakymų grupes, pamini, kad Įsakymuose eina kalba apie žmogų ir jo aplinką bei apie Dievą ir žmogų,	A3.3. Interpretuoja pilną Dekalogo tekstą, analizuoja dvi Įsakymų grupes ir jų atskleidžiamus žmogaus santykio su aplinka tipus, paaiškina Dekalogą kaip Dievo ir žmonijos sąjungą	A3.4. Argumentuotai interpretuoja pilną Dekalogo tekstą, savarankiškai analizuoja dvi Įsakymų grupes ir jų atskleidžiamus žmogaus santykio su aplinka tipus, išsamiai, su pavyzdžiais paaiškina Dekalogą kaip Dievo ir žmonijos sąjungą
(B) Tikėjimo turinio pažinimas			
B1.1. Su mokytojo pagalba pamini vieną teoriją apie karaimų tikėjimo pradžią, cituoja vieną Ananiaszo Zajączkowskio veiklos barą	B1.2. Su mokytojo pagalba išvardina kelias teorijas apie karaimų tikėjimo pradžią, pamini kelias tikėjimo nuostatas, įvardina kelis Ananiaszo Zajączkowskio nuveiktus darbus, iš dalies apibūdina karaimų kaip etnokonfesinės grupės susiformavimą	B1.3. Analizuoja ir interpretuoja teorijas apie karaimų tikėjimo pradžią, tikėjimo nuostatas, diskutuoja apie Ananiaszo Zajączkowskio veiklą ir darbus, apibūdina karaimų kaip etnokonfesinės grupės susiformavimą	B1.4. Argumentuotai analizuoja ir interpretuoja teorijas apie karaimų tikėjimo pradžią, tikėjimo nuostatas, pateikia pavydžių, tikslingai diskutuoja apie Ananiaszo Zajączkowskio veiklą ir darbus, cituoja jo darbus, išsamiai apibūdina karaimų kaip etnokonfesinės grupės susiformavimą
B2.1. Cituoja Dievo pykčio išraiškos situaciją ST siužetuose,	B2.2. Paskatinus lygina Dievo pykčio išraišką ST siužetuose, pamini kelias	B2.3. Lygina ir analizuoja Dievo pykčio išraišką ST	B2.4. Savarankiškai lygina ir analizuoja Dievo pykčio išraišką ST siužetuose,

pamini vieną Dievo atpildo situaciją iš asmeninės patirties, apibūdina mirtį	Dievo atpildo situacijas iš asmeninės patirties, pamini kelis aspektus žmogaus gyvybės ir mirties sampratų apibūdinimui	siužetuose, lygina Dievo atpildo situacijas iš asmeninės patirties, analizuoja žmogaus gyvybės ir mirties sampratą	išsamiai lygina Dievo atpildo situacijas iš asmeninės patirties, analizuoja žmogaus gyvybės ir mirties sampratą cituodamas kitų religijų pavyzdžius
B3.1. Savais žodžiais apibūdina tikėjimą, pamini vieną pavyzdį iš asmeninės patirties kaip tikėjimo ženklą (potencialų)	B3.2. Paskatinus įvardina tikėjimą, kaip santykį tarp Dievo ir žmogaus, nurodo kelis tikėjimo ženklus savo gyvenime, apibūdina nuodėmės ir atgailos sąvokas	B3.3. Paaiškina tikėjimą, kaip santykį tarp Dievo ir žmogaus, nurodo tikėjimo reikšmę savo gyvenime per asmeninio ritualo sukūrimą, paaiškina nuodėmės ir atgailos sąvokas	B3.4. Išsamiai ir argumentuotai paaiškina tikėjimą, kaip santykį tarp Dievo ir žmogaus, su gausiais pavyzdžiais nurodo tikėjimo reikšmę savo gyvenime per asmeninio ritualo sukūrimą, tikslingai, su asmeniniais samprotavimais paaiškina nuodėmės ir atgailos sąvokas
(C) Bendruomenė ir liturgija			
C1.1. Pamini vieną karaimų kalendoriaus sudarymo principą, pamini grigališko kalendoriaus egzistavimą	C1.2. Paaiškina karaimų kalendoriaus sudarymo principus, pamini grigališko kalendoriaus egzistavimą, pamini vieną pasninką	C1.3. Paaiškina karaimų kalendoriaus sudarymo principus, lygina jį su grigališku kalendoriumi, analizuoja pasninką kaip kalendorinę progą	C1.4. Išsamiai paaiškina karaimų kalendoriaus sudarymo principus, argumentuotai, su asmeniniais pavyzdžiais lygina jį su grigališku kalendoriumi, tikslingai analizuoja pasninką kaip kalendorinę progą, išvardina jų tipus
C2.1. Išvardina maldų dalis, pamini paraliturginės giesmės pavadinimą, pamini vieną maldaknygę	C2.2. Išvardina maldų dalis, įvardina jų ypatybes, cituoja paraliturginę giesmę, pamini kelias maldaknyges	C2.3. Lygina ir paaiškina maldų dalis, tyrinėja (ir gieda) paraliturginę giesmę, apibūdina maldaknygių istoriją	C2.4. Išsamiai lygina ir paaiškina maldų dalis, kryptingai tyrinėja (ir gieda) kelias paraliturgines giesmes, apibūdina maldaknygių istoriją su pavydžiais, kelia klausimus
C3.1. Įvardina kelias detales iš kenesos architektūros ir dekorų, pamini vieną Felikso Maleckio veiklos aspektą	C3.2. Išvardina detales iš kenesos architektūros ir dekorų, išvardina kelis Felikso Maleckio darbus ir nuopelnus	C3.3. Tyrinėja kenesos architektūrą ir dekorą, prisimena Felikso Maleckio darbus ir nuopelnus	C3.4. Išsamiai tyrinėja kenesos architektūrą ir dekorą, prideda savo samprotavimų apie tai, prisimena Felikso Maleckio darbus ir nuopelnus, vertina juos.
(D) Moralė/etika - žmogus ir pasaulis			
D1.1. Įvardina tradicines vyro ir moters roles šeimoje	D1.2. Paskatintas vertina tradicines vyro ir moters roles šeimoje, pateikia pavyzdžių iš savo dabarties patirties	D1.3. Vertina ir lygina tradicines vyro ir moters roles šeimoje su savo dabarties patirtimi, prisimena įdomius žmones iš savo šeimos, kuriais norėtų sekti ir kodėl	D1.4. Išsamiai, su pavyzdžiais vertina ir lygina tradicines vyro ir moters roles šeimoje su savo dabarties patirtimi, tikslingai prisimena įdomius žmones iš savo šeimos, kuriais norėtų sekti ir kodėl, savarankiškai argumentuoja

D2.1. Išvardina kelias žinomas religijas	D2.2. Išvardina kelias didžiąsias pasaulio religijas, įvardina mono- ir politeistinių religijų skirtumus	D2.3. Atpažįsta didžiąsias pasaulio religijas (mono ir politeistines) ir išvardina jų raiškos bruožus	D2.4. Tikslingai ir su pavyzdžiais atpažįsta didžiąsias pasaulio religijas (mono ir politeistines) ir išsamiai išvardina jų raiškos bruožus, išsako savo samprotavimus apie juos
D3.1. Nusako savo santykį su gamta, pamini, kaip galima prisidėti prie darnios ekologinės aplinkos kūrimo.	D3.2. Nusako savo santykį su gamta, paskatinus prisimena, kas nusako karaimišką santykio su gamta požiūrį, pamini, kaip galima prisidėti prie darnios ekologinės aplinkos kūrimo.	D3.3. Nusako, koks yra karaimų santykis su gamta, kokie yra to šaltiniai, savo veiksmais prisideda prie darnios ekologinės aplinkos kūrimo.	D3.4. Iliustruodamas gausiais pavyzdžiais, nusako, koks yra karaimų santykis su gamta, kokie yra to šaltiniai, savo veiksmais prisideda prie darnios ekologinės aplinkos kūrimo, noriai apie tai pasakoja ir komentuoja.

7-8 klasės

Pasiekimų lygiai			
(A) Šventojo Rašto (ST) pažinimas			
I	II	III	IV
A1.1. Cituoja vieną psalmę ir Patarlių knygą	A1.2. Paskatinus lygina ST tekstus trijose dalyse, cituoja vieną psalmę ir Patarlių knygą, apibūdina masoretus	A1.3. Analizuoja, interpretuoja ir lygina ST tekstus trijose dalyse, cituoja kelias psalmes ir Patarlių knygą, nagrinėja ST užrašymo istoriją per masoretų darbą	A1.4. Išsamiai, su asmeniniais komentarais analizuoja, interpretuoja ir lygina ST tekstus trijose dalyse, cituoja kelias psalmes (gal net mintinai) ir Patarlių knygą, tikslingai nagrinėja ST užrašymo istoriją per masoretų darbą, pateikia pavydžių
A2.1. Pamini kelias pagrindines metų šventes, įvardina šeštadienį kaip šventę	A2.2. Paaiškina kelių pagrindinių metų švenčių siužetus, įvardina šeštadienį kaip religinę šventę	A2.3. Nagrinėja ir paaiškina penkių pagrindinių metų švenčių siužetus, apibūdina šeštadienį ir kasdieną per religinės šventės prizmę	A2.4. Nagrinėja ir paaiškina penkių pagrindinių metų švenčių siužetus ir kitas šventes, išsamiai apibūdina šeštadienį ir kasdieną per religinės šventės prizmę, prideda asmeninės patirties ir pavydžių
A3.1. Įvardina, kad Dekalogas yra svarbus, pamini tik vieną DDĮ, kurį taiko asmeninėje patirtyje	A3.2. Išskiria kelis bruožus, kurie nusako Dekalogo vietą karaimų tikėjime, pamini kelis DDĮ, kuriuos taiko asmeninėje patirtyje	A3.3. Išskiria bruožus, kurie nusako Dekalogo vietą karaimų tikėjime, kelia klausimus apie jų vietą asmeninėje patirtyje	A3.4. Argumentuotai ir su komentarais išskiria bruožus, kurie nusako Dekalogo vietą karaimų tikėjime, kelia klausimus apie jų vietą asmeninėje patirtyje ir įtraukia kitus į diskusiją
(B) Tikėjimo turinio pažinimas			

B1.1. Įvardina kelis etninio karaimo ir karaimo tikinčiojo bruožus, žino, kada gyveno Ananas, pamini vieną Juzefo Lobanoso veiklos barą	B1.2. Įvardina kelis etninio karaimo ir karaimo tikinčiojo bruožus, cituoja Anano dogmą, pamini kelias konservatyvumo apraiškas karaimų tikėjime, įvardina vieną Juzefo Lobanoso veiklos barą	B1.3. Lygina etninį karaimą ir karaimą tikintįjį, aptaria Anano dogmą bei konservatyvumo apraiškas karaimų tikėjime, apibūdina Juzefo Lobanoso veiklą	B1.4. Su pavyzdžiais ir analizės samprotavimais lygina etninį karaimą ir karaimą tikintįjį, išsamiai aptaria Anano dogmą bei konservatyvumo apraiškas karaimų tikėjime, apžvelgia tai istoriškai, visapusiškai apibūdina Juzefo Lobanoso veiklą
B2.1. Apibūdina vieną Dievo savybę, kurios, įvardina faktą, kad žmogus atsakingas Dievui	B2.2. Apibūdina kai kurias Dievo savybes, kurių turi siekti žmogus, pateikia vieną argumentą, kodėl žmogus atsakingas Dievui, apibūdina savo požiūrį į pomirtinį pasaulį	B2.3. Apibūdina Dievo savybes, kurių turi siekti žmogus, svarsto ir diskutuoja, kodėl žmogus atsakingas Dievui ir kaip atsiskleidžia požiūris į pomirtinį pasaulį	B2.4. Išsamiai apibūdina Dievo savybes, kurių turi siekti žmogus, išsamiai svarsto, pateikia pavyzdžių ir diskutuoja, kodėl žmogus atsakingas Dievui ir kaip atsiskleidžia požiūris į pomirtinį pasaulį
B3.1. Įvardina vieną Dievo meilės jam ženklą	B3.2. Paskatinus prisimena Dievo meilės jam ženklus kaip atpildą, apibūdina kelis istorinius įvykius ir juose išvelgia Dievo veikimą	B3.3. Prisimena Dievo meilės jam ženklus kaip atpildą, suvokia Dievo veikimą istoriniuose įvykiuose	B3.4. Prisimena Dievo meilės jam ženklus kaip atpildą, palygina savo dabarties ir praėjusią patirtį, suvokia Dievo veikimą istoriniuose įvykiuose, pateikia pavyzdžių ir palyginimų
(C) Bendruomenė ir liturgija			
C1.1. Apibūdina savaitės liturginį ciklą, išvardina svarbias savaitės dienas	C1.2. Apibūdina savaitės bei dienos liturginius ciklus, išvardina svarbias savaitės dienas	C1.3. Tyrinėja savaitės bei dienos liturginius ciklus, paaiškina šeštadienio šventę	C1.4. Savarankiškai, išsamiai ir krytingai tyrinėja savaitės bei dienos liturginius ciklus, pateikia asmeninių išvalgų, išsamiai paaiškina šeštadienio šventę, palygina su kitų tikybų atitikmenim.
C2.1. Apibūdina maldų dalis ir tekstus šeštadienio pamaldoms; pamini vieną giesmę	C2.2. Apibūdina maldų dalis ir tekstus šeštadienio bei rytinėms ir vakarinėms pamaldoms; įvardina kelias giesmes	C2.3. Tyrinėja maldų dalis ir tekstus šeštadienio bei rytinėms ir vakarinėms pamaldoms; nagrinėja giedojimą pamaldose	C2.4. Išsamiai tyrinėja maldų dalis ir tekstus šeštadienio bei rytinėms ir vakarinėms pamaldoms, pateikia asmeninkų samprotavimų apie juos, nagrinėja giedojimą pamaldose, sugieda vieną ar kelias maldas
C3.1. Papasakoja, kaip kenesoje vestuvių ritualas, pamini, kad šeimos ritualams nenaudojamos maldaknygės	C3.2. Papasakoja, kas vyksta kenesoje vestuvių ir vaiko gimimo proga, paskatinus pamini, kam pamaldose reikalingos maldaknygės	C3.3. Paaiškina, kaip kenesoje vyksta šeimos ritualai, apibūdina, kaip naudotis maldaknygėmis pamaldose	C3.4. Paaiškina, kaip kenesoje vyksta šeimos ritualai, palygina su pamaldų eiga, apibūdina, kaip naudotis maldaknygėmis pamaldose, palygina su kitų tikybų pavyzdžiais
(D) Moralė/etika - žmogus ir pasaulis			

D1.1. Pamini vieną tradicinę šeimos vertybę, įvardina, ką jam asmeniškai reiškia būti karaimu	D1.2. Pamini kelias tradicines šeimos, bendruomenės vertybes, įvardina, ką reiškia būti karaimu, pamini bendruomenės rolę	D1.3. Analizuoja tradicines šeimos, bendruomenės vertybes, apibūdina, ką reiškia būti karaimu bei buvimo bendruomenėje svarbą	D1.4. Tikslingai ir argumentuotai analizuoja tradicines šeimos, bendruomenės vertybes, apibūdina, ką reiškia būti karaimu bei buvimo bendruomenėje svarbą, užveda diskusiją šiomis temomis
D2.1. Pamini, kur pasaulyje gyvena karaimų bendruomenės (šiuo metu)	D2.2. Pamini, kur pasaulyje gyvena karaimų bendruomenės (šiuo metu), įvardina jų ypatybes bei kelis skirtumus	D2.3. Išvardina ir palygina karaimų bendruomenės pasaulyje įvairiais istorijos tarpsniais	D2.4. Išvardina ir keliais aspektais palygina karaimų bendruomenės pasaulyje įvairiais istorijos tarpsniais, pamini tų bendruomenių ryškių asmenybių vardus
D3.1. Pamini vieną galimą veiksmą, kuris padėtų išsaugant karaimus kaip tautą ir kaip tikėjimą	D3.2. Pamini kelis galimus veiksmus, siekiant išsaugoti karaimus kaip tautą ir kaip tikėjimą, įvardina, kas įgyvendinama šiuo metu	D3.3. Analizuoja ir vertina, kokie yra ir kokie gali būti veiksmai, siekiant išsaugoti karaimus kaip tautą ir kaip tikėjimą ir taikant ekologijos bei darnaus vystymosi priemones	D3.4. Savarankiškai, remdamasis paties rasta pavyzdžiais analizuoja ir vertina, kokie yra ir kokie gali būti veiksmai, siekiant išsaugoti karaimus kaip tautą ir kaip tikėjimą ir taikant ekologijos bei darnaus vystymosi priemones.

9-10 klasė

Pasiekimų lygiai			
(A) Šventojo Rašto (ST) pažinimas			
I	II	III	IV
A1.1. Cituoja vieną psalmę ir vieną tekstą iš Giesmių giesmės, pamini masoretus	A1.2. Pamini ST trijų dalių struktūrą ir potencialius tekstų skirtumus, cituoja vieną psalmę ir kelis tekstus iš Giesmių giesmės ir Ekleziasto, įvardina masoretų veiklą	A1.3. Analizuoja, interpretuoja ir lygina ST tekstus trijose dalyse, cituoja kelias psalmes, Giesmių giesmę ir Ekleziastą, įvertina masoretų darbą karaimų tikėjimo istorinėje perspektyvoje	A1.4. Tikslingai analizuoja, interpretuoja ir lygina ST tekstus trijose dalyse, gausiai cituoja psalmes, Giesmių giesmę ir Ekleziastą, savarankiškai komentuoja tekstus, išsamiai įvertina masoretų darbą karaimų tikėjimo istorinėje perspektyvoje
A2.1. Skaito Biblijos tekstus ir juos cituoja	A2.2. Skaito Biblijos tekstus ir pasakojimus, įvardina faktą, kad juose užfiksuotos ir netiesioginės prasmės	A2.3. Kelia klausimus siekdamas atrasti netiesiogines Biblijos tekstų ir pasakojimų prasmes	A2.4. Kelia gausius klausimus siekdamas atrasti netiesiogines Biblijos tekstų ir pasakojimų prasmes, argumentuoja savarankiškus svarstymus
A3.1. Skaito Dešimt Dievo įsakymų	A3.2. Skaito Dešimt Dievo įsakymų ir kelia klausimus apie jų komunikacines intencijas	A3.3. Analizuoja Dešimt Dievo įsakymų kaip pranešimus, atpažįsta tiesiogiai ir	A3.4. Analizuoja Dešimt Dievo įsakymų kaip pranešimus, gausiai juos argumentuotai komentuoja,

		netiesiogiai išreikštas jų komunikacines intencijas	atpažįsta tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas jų komunikacines intencijas, pateikia palyginimų
(B) Tikėjimo turinio pažinimas			
B1.1. Pamini Lietuvos karaimų periodinės spaudos XIX-XX a. leidinius, pamini vieną iškilią karaimų kultūros asmenybę	B1.2. Pamini kelias Lietuvos karaimų periodinės spaudos XIX-XX a. ypatybes, pristato vieną iškilią karaimų kultūros asmenybę, paskatinus įvardina, koks yra karaimų bendruomenės santykis su valstybe dabar	B1.3. Aptaria Lietuvos karaimų periodinės spaudos XIX-XX a. ypatybes, pristato iškilią karaimų kultūros asmenybę, paaiškina karaimų tikėjimo santykį su judaizmu ir islamu bei bendruomenės santykį su valstybe įvairiais istorijos tarpsniais	B1.4. Aptaria Lietuvos karaimų periodinės spaudos XIX-XX a. ypatybes, išvardina periodikos pavadinimų, išsamiai pristato iškilią karaimų kultūros asmenybę, savarankiškai paaiškina karaimų tikėjimo santykį su judaizmu ir islamu bei bendruomenės santykį su valstybe įvairiais istorijos tarpsniais, pateikia asmeninę nuomonę
B2.1. Paaiškina, kas yra Mesijas	B2.2. Paaiškina, kaip suprantama Mesijo sąvoka; pamini, kad pamaldose daug giedama	B2.3. Paaiškina, kaip suprantama Mesijo sąvoka; interpretuoja garso ir muzikos vietą tikėjime	B2.4. Plačiai paaiškina, kaip suprantama Mesijo sąvoka; savarankiškai interpretuoja garso ir muzikos vietą tikėjime, pateikia pavyzdžių
B3.1. Įvardina tikėjimo vaidmenį savo/žmogaus gyvenime	B3.2. Įvardina tikėjimo vaidmenį savo/žmogaus gyvenime santykyje su protu, pateikia vieną pavyzdį.	B3.3. Vertina ir lygina tikėjimo vaidmenį savo/žmogaus gyvenime santykyje su protu ir randa tikėjimo pavyzdžių.	B3.4. Vertina ir lygina tikėjimo vaidmenį savo/žmogaus gyvenime santykyje su protu ir randa tikėjimo pavyzdžių, referuoja į asmeninę patirtį, inicijuoja diskusiją.
(C) Bendruomenė ir liturgija			
C1.1. Išvardina, kad yra metų, mėnesio, savaitės ir dienos liturginiai ciklai	C1.2. Išvardina ir palygina metų, mėnesio, savaitės ir dienos liturginius ciklus	C1.3. Analizuoja ir lygina metų, mėnesio, savaitės ir dienos liturginius ciklus, paaiškina, kaip supranta cikliškumą	C1.4. Išsamiai analizuoja ir lygina metų, mėnesio, savaitės ir dienos liturginius ciklus, pateikia pavyzdžių, paaiškina, kaip supranta cikliškumą
C2.1. Pamini savo mėgiamas maldas	C2.2. Pamini savo mėgiamas maldas ir su tuo susijusias mintis, įvardina savo supratimą apie maldų tekstus iš maldaknygių	C2.3. Tyrinėja savo mintis maldoje, lygina maldų tekstus iš maldaknygių, pasidalina grupėje savo improvizuotos maldos patirtimi	C2.4. Kryptingai tyrinėja savo mintis maldoje, lygina maldų tekstus iš maldaknygių, prisimena jų istoriją, pasidalina grupėje savo improvizuotos maldos patirtimi, paskatina kitus improvizuoti
C3.1. Išvardina galimus kenesos ir ne religinių erdvių skirtumus sukauptumo aspektu	C3.2. Išvardina galimus kenesos ir ne religinių erdvių skirtumus sukauptumo aspektu, pamini savo patirtį kenesoje	C3.3. Lygina kenesos ir ne religinių erdvių skirtumus sukauptumo aspektu, pasidalina asmeninėmis refleksijomis apie dalyvavimą pamaldose	C3.4. Išsamiai ir su pavyzdžiais iš asmeninės patirties lygina kenesos ir ne religinių erdvių skirtumus sukauptumo aspektu, pasidalina gausiomis

			asmeninėmis refleksijomis apie dalyvavimą pamaldose
(D) Moralė/etika - žmogus ir pasaulis			
D1.1. Paskatinus įvardina veiklos bendruomenės labui pavyzdžius, pamini daug tokios veiklos nuveikusį asmenį	D1.2. Paskatinus įvardina veiklos bendruomenės labui pavyzdžius, pamini, ką pats yra nuveikęs, išvardina daug bendruomenės labui nusipelnčius žmones	D1.3. Tyrinėja veiklą bendruomenės labui, savo potencialią rolę joje, interpretuoja pavienių žmonių veiklą, kuriant istoriją, modeliuoja tolesnę karaimų tautos raidą Lietuvoje	D1.4. Tyrinėja veiklą bendruomenės labui, savo potencialią rolę joje, pateikia pavyzdžių, plačiai interpretuoja pavienių žmonių veiklą, kuriant istoriją, aiškiai pagrįsdamas modeliuoja tolesnę karaimų tautos raidą Lietuvoje
D2.1. Įvardina, kas yra ekumenizmas	D2.2. Paskatinus diskutuoja apie (savo) santykį su tikėjimo tradicija globaliame pasaulyje, apibūdina ekumenizmą ir tarpreliginį dialogą	D2.3. Svarsto apie tikėjimą šiais laikais, diskutuoja apie (savo) santykį su tikėjimo tradicija globaliame pasaulyje, analizuoja ekumenizmą ir tarpreliginį dialogą	D2.4. Svarsto apie tikėjimą šiais laikais, pateikia pavyzdžių, diskutuoja apie (savo) santykį su tikėjimo tradicija globaliame pasaulyje, įtraukia į pokalbį kitus, analizuoja ekumenizmą ir tarpreliginį dialogą su palyginimais
D3.1. Apibūdina globalizaciją, supranta tarnavimo ir viešpatavimo požiūrių skirtumus	D3.2. Apibūdina globalizaciją, išvardina kelias jos keliamas problemas, supranta tarnavimo ir viešpatavimo požiūrių skirtumus	D3.3. Tyrinėja ir diskutuoja apie globalizacijos keliamas problemas, ieško sprendimo būdų, renkasi tarnavimo, ne viešpatavimo požiūrį	D3.4. Plačiai tyrinėja ir diskutuoja apie globalizacijos keliamas problemas, išvardina pavydžių, aiškiai formuluoja savo nuomonę, ieško sprendimo būdų, renkasi tarnavimo, ne viešpatavimo požiūrį ir pagrindžia pasirinkimą